

Název a adresa školy:	Střední škola průmyslová a umělecká, Opava, příspěvková organizace, Praskova 399/8, Opava, 746 01
Název operačního programu:	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, oblast podpory 1.5
Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0129
Název projektu	SŠPU Opava – učebna IT
Typ šablony klíčové aktivity:	III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (20 vzdělávacích materiálů)
Název sady vzdělávacích materiálů:	ČJ III
Popis sady vzdělávacích materiálů:	Český jazyk III, 3. ročník
Sada číslo:	D–11
Pořadové číslo vzdělávacího materiálu:	16
Označení vzdělávacího materiálu: (pro záznam v třídní knize)	VY_32_INOVACE_D–11–16
Název vzdělávacího materiálu:	Úvaha
Zhotoveno ve školním roce:	2011/2012
Jméno zhotovitele:	Mgr. Edita Binarová

Úvaha

Úvaha je slohový útvar, v němž se autor zamýšlí nad určitým problémem či jevem. Autor se zabývá podstatou jevů, vztahy mezi nimi a na základě svých úvah pak vyvozuje obecnější závěry, názory. V úvaze se projevuje úroveň myšlení autora, jeho životní zkušenosti, subjektivní názory a postoje. Vyskytuje se ve funkčním stylu prostěsdělovacím, odborném či publicistickém.

- Společné rysy úvahy s výkladem: práce s fakty, příčinné vztahy mezi nimi, podmínky jejich vzniku, rozvoje, jejich podstata, následky, účinky, účel, důsledky – hodnocení, postoj.
- Rozdílné rysy úvahy a výkladu: úvaha nepracuje se všemi fakty, nerozebírá je, jen o nich přemýšlí a hodnotí je, vyvozuje obecné závěry, ale nepoučuje, chce přivést k zamyšlení, jen hodnotí.

Kompozice

I. Úvod – cíl úvahy, všeobecná informace a význam jevu.

II. Vlastní úvaha.

- Přemýšlení, srovnávání, příklady, argumenty pro a proti (čím hlubší, tím kvalitnější), hodnocení, dílčí myšlenky a shrnutí.
- Vyprávění i popis.
- Logická stavba – od zkušeností, prožitků k jejich hodnocení, k obecným závěrům, nebo od obecného ke konkrétnímu, nebo od obecného přes konkrétní příklady k obecnému.

- Logická argumentace, nahlížení daného jevu/problému z různých úhlů pohledu, zpochybňování jistot, kladení dosud netušených otázek.
- Přesné vyjadřování vztahů (důvod, podmínka, účel, přípustka, příčina, důsledek) a logických souvislostí.

III. Závěr – zdůraznění, shrnutí, vyvození základní myšlenky úvahy, obecného závěru.

Jazykové prostředky

- Spisovné, neutrální výrazy (expresivní výrazy se mohou vyskytnout v úvahové publicistice).
- Hodnotící výrazy – přídavná jména, příslovce (*patrně, lze, jistě, s největší pravděpodobností, vynikající, velmi, zcela*).
- Slovesa dokumentující myšlenkový proces (*domnívám se, myslím si, jsem přesvědčen, věřím, že ...*), typická jsou i slovesa v rozkazovacím způsobu s funkcí výzvovou (*zamysleme se, zvažme opačnou možnost, položme si otázku, vyjděme z opaku apod.*).

Syntax

- Spojování otázek, otázek a odpovědí, řečnické otázky;
- Pasáže úvahové, informační, popisně výkladové;
- V souvětí souřadném vztah důvodový, důsledkový, stupňovací, odporovací, vylučovací; v souvětí podřadném vedlejší věty příčinné, účelové, způsobové, podmínkové, účinkové, přípustkové aj.
- Několikanásobné větné členy, výčet, souřadné spojení vět hlavních i rovnocenných vedlejších, volné přiřazování.

Praktická část

Přečtěte si následující příklady písemných prací a pokuste se je zhodnotit.

I. ukázka:

V Evropě dnes žijí lidé rozličných kultur. Je podle vás multikulturalismus správná cesta, nebo jen zvyšuje napětí? Jaké je ideální uspořádání společnosti, kde žijí lidé různými hodnotami?

Není tomu tak dlouho, kdy Německo volalo po potřebě integrace menšinových kultur do naší společnosti, kdy nás, Českou republiku, Kanada nazývala rasisty a vítala naše nepřizpůsobivé občany s otevřenou náručí, a kdy Londýn všichni považovali za klidné a bezpečné město.

Německo nyní přiznává, že multikulti není až tak dobrý nápad, jak se původně předpokládalo. Kanada nám naše obyvatele promptně a s poklonami vrátila, přičemž tak dlouho očekávaný a oběma stranami opěvovaný bezvízový styk vyšuměl do ztracena. A co se stalo v Londýně snad připomínat nemusím, to má každý v živé paměti.

Upřímně řečeno mi přijde naivní snaha politiků, o překlenutí mnohdy propastného rozdílu ve zvyklostech, náboženství, výchově a historii, k smíchu. Úsloví „Poručíme větru, dešti“ prostě v reálném světě nefunguje, ať už jej opakujete, kolikrát chcete.

Trochu mi to připomíná příběh dvou genetiků ze Sovětského svazu. Jeden tvrdil, že příroda potřebuje čas, druhý ji prý dokaže k poskytování patřičných výsledků přinutit. Jako důkaz předkládal slepici, které prý po dlouhodobém krmení syrovým masem narostl zahnutý orlí zobák a drápy. První vědec upadl v nemilost, druhý své bludy šířil po univerzitách v celém SSSR, včetně tehdejšího Československa.

Multikulti zkrátka nemůže jen tak začít fungovat. Potřebuje čas, aby jednotlivci ušlapali cestičku ostatním. Pokud si někdo myslí, že jen stačí dohromady smíchat všechny možné druhy lidí a říci jim „A buďte na sebe hodní“, pak pro něj mám špatnou zprávu.

II. ukázka:

Generace líných náctiletých: pravda a nebo jen alarmující skutečnost?

Jsme my, studenti nynější generace dostatečně houževnatí, a nebo čekáme na poletující pečené holoubátka?

Ráno, slunce se líně kutálí po obzoru a do Opavy míří vlak. Ocelová, drncající krabice na lidi, která nás den co den přiváží do práce a škol. Stačí se zaposlouchat a člověku přes uši létají nálady a „bystré“ postřehy náctiletých študáků. Vulgarismy se ozývají v děsně přesných intervalech, vždy po dokončení „věty“ následuje „p...“. Vydýchaný vzduch jde cítit cigaretovým kouřem a mazivy našeho dopravního prostředku.

Tato scénérie nám dává téměř okamžitou odpověď na otázku týkající se přístupu středoškoláků k jejich vzdělávání. Dlabou na to? Jistě! A neváhají se tím řádně chlubit před svými nohsledy. Vždyť kdo by dnes přeci pravidelně docházel do onoho vzdělávacího ústavu, když může sedět doma! Vyplývá ovšem další otázka: copak jim to rodiče a učitelé promíjejí? Ano promíjejí, neboť stále věří, že nevychovali tak moc mizerné lidi.

Každopádně obvinít pouze starší generaci za nesprávné řízení generace nynějších středoškoláků a učňů je také hloupost. Každá uvědomělá osoba by přeci měla sama dojít do bodu, z kterého jasné vidí budoucnost, a dle ní uzpůsobila již své nynější chování. Ale tomuto přirozenému dozrávání čím dál tím více brání vlivy, jako jsou například drogy, lenost, nechť si něco odepřít, sociální slepota, absence hlubšího citového prožívání a nedostatek manuální práce.

Ovšem kdo by v dnešní době manuálně pracoval, a nebo se dokonce citově rozvíjel?! Naše zažitá a úzkostně dodržované zvyklosti přece tyto činnosti úspěšně zašlapávají do bláta. Na práci tu jsou stroje, na myšlení počítače, na lásku sociální sítě, na (duševní) nemoci tuny léků a drog.

Můžu mluvit o štěstí, že jsem se stihl ještě před osobní totální degenerací „obalit“ příjemnou vrstvou lidí, kteří ještě část síly a chuti rozvíjet se mají. Ti mě úspěšně udržují nad pomyslnou hladinou. Z větší části za tyto známosti vděčím náhodám, ovšem to je také důvod proč náhody miluji!

Houževnatost se u většiny studentů zkrátka vytratila. Nemusíme chodit daleko, stačí se pouze trochu kritickým okem podívat do lavic. Radši budou sedět a čekat v řadě než-li si doběhnou do cíle, to by přeci museli vynaložit nějaké úsilí navíc! To po nich přeci nechtějte. Obvinil bych z tohoto úpadku nikoho většího ani nikoho menšího než-li naši celou konzumní společnost.

Pokusme se zhodnotit slohové práce:

1. Odpovídá text zadání? Je naplněna komunikační situace (styl/útvár)?
2. Zhodnoťte pravopisnou a lexikální stránku slohových prací.
3. Naleznete slovní obraty typické pro úvahu.
4. Posuďte větnou syntax a koherenci textu.
5. Zamyslete se nad hloubku autorových myšlenek.
6. Jaký je autorův názor? Přesvědčil vás o svém názoru?
7. Uvádí autor protinázor?
8. Které z úvahových prvků v textu chybí?
9. Jak byste pisatele ohodnotili?

Seznam použité literatury

- Sochrová, M.: *Český jazyk v kostce pro SŠ*. 2. vydání. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0950-6.
- Baumgartnerová, G. – Kapustová, A.: *Český jazyk a literatura – písemná práce*. Praha: Tauris, Cermat, 2012. ISBN 978-80-87337-11-0.